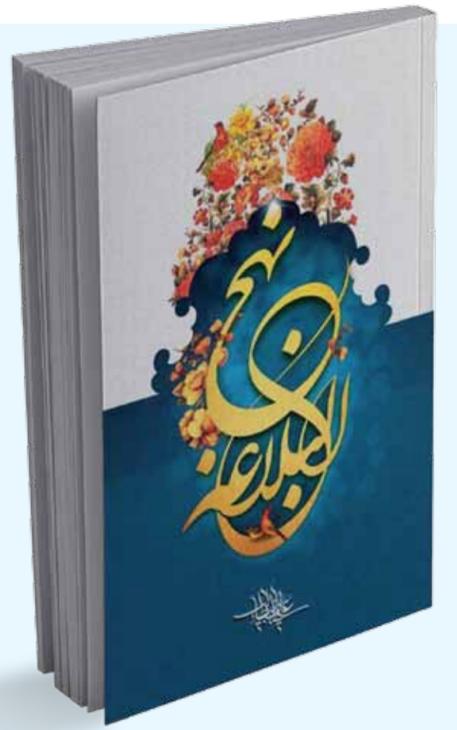

مهجوریت نهج البلاغه

در مطلب پیش رو به مناسبت ولادت حضرت علی (ع) ضمن برشمردن ویژگی‌های خاص این کتاب گرانقدر جهان تشیع به دلایل مهجوریت آن در میان زندگی و زمانه دوران حاضر پرداخته‌ایم.

جایگاه و ظرفیت نهج البلاغه در احصای مسائل جدید و مبتلا به جامعه قابل توجه است و مورد تأکید علمای بزرگ شیعه و حتی باورمندان به مذاهب و ادیان دیگر نیز بوده است.

«نهج البلاغه» مجموعه‌ای از خطبه‌ها، نامه‌ها و سخنان امام علی (ع) است که نه تنها به عنوان یک منبع دینی و مذهبی، بلکه به عنوان یک منبع فکری و اجتماعی نیز شناخته می‌شود.

۱- نهج البلاغه از فلسفه و اخلاق تا رهنمودهای مدیریتی

در این نقدها می‌تواند الهام‌بخش نخبگان و متفکران برای تحلیل و بررسی وضعیت فعلی جامعه باشد و ما را به تفکر درباره اصلاحات اجتماعی سوق دهد. با توجه به رویکرد پویا و تطبیق‌پذیر فقه شیعه، نهج البلاغه می‌تواند در مواجهه با مسائل جدیدی مانند تغییرات فرهنگی و اجتماعی و چالش‌های جامعه‌شناختی راهکارهایی ارائه دهد. اصول کلی آن می‌تواند به ما کمک کند در این زمینه‌ها تصمیمات عادلانه‌تری اتخاذ کنیم. نهج البلاغه به عنوان یک منبع غنی از آموزه‌های انسانی و الهی می‌تواند به ما در حل مسائل جدید کمک کند. با توجه به زمانه و شرایط خاص هر دوره، می‌توان آموزه‌های آن را به‌روز کرده و در راستای پاسخگویی به نیازهای جامعه امروز از آن بهره برد.

نهج البلاغه حاوی آموزه‌های عمیق فلسفی و اخلاقی است که می‌تواند در مواجهه با چالش‌های جدید اجتماعی و فرهنگی به ما کمک کند. اصولی مانند عدالت، صداقت، مسؤلیت‌پذیری و همبستگی اجتماعی در این متن به وضوح بیان شده است. همچنین امام علی (ع) در نهج البلاغه به مسائلی نظیر حکومت، عدالت اجتماعی، حقوق مردم و مسؤلیت‌های حاکمان پرداخته است. این رهنمودها می‌تواند به عنوان الگویی برای مدیریت و حکمرانی در دنیای امروز مورد استفاده قرار گیرد. به طور کلی نهج البلاغه بر اهمیت انسان و جامعه تأکید دارد و به مسائل اجتماعی، اقتصادی و سیاسی پرداخته است. این توجه می‌تواند به ما کمک کند در مواجهه با مسائل معاصر مانند فقر، نابرابری و تبعیض، راهکارهایی مبتنی بر آموزه‌های اسلامی پیدا کنیم. بسیاری از خطبه‌ها و نامه‌های امام علی (ع) نقدهایی به وضع موجود جامعه و رفتار مسؤولان و مردم

۲- مواجهه علما و بزرگان شیعه با نهج البلاغه

نگاه علما و بزرگان شیعه به نهج البلاغه به عنوان یک اثر مهم و تأثیرگذار در تاریخ اسلام و فرهنگ شیعه، همواره تحسین‌آمیز بوده است.

امام خمینی (ره) به نهج البلاغه به عنوان یکی از منابع اصلی فکری و فرهنگی اسلام توجه ویژه‌ای داشتند. ایشان بر این باور بودند نهج البلاغه نه تنها یک کتاب ادبی و بلاغی است، بلکه حاوی معارف عمیق و آموزه‌های سیاسی، اجتماعی و اخلاقی است.

امام خمینی (ره) به اهمیت عدالت اجتماعی و اصول انسانی در نهج البلاغه اشاره می‌کردند و آن را به عنوان الگویی برای مبارزات سیاسی و اجتماعی مسلمانان معرفی می‌کردند.

بنیانگذار جمهوری اسلامی در وصیتنامه الهی سیاسی خود می‌فرمایند: «ما مفتخریم کتاب نهج البلاغه که بعد از قرآن، بزرگ‌ترین دستور زندگی مادی و معنوی و بالاترین کتاب راهی‌بخش بشر است و دستورات معنوی و حکومتی آن بالاترین راه نجات است، از امام معصوم ما است». و در پیام دیگری آن را شفای دردهای فردی و اجتماعی دانسته و آن را اقیانوسی معرفی می‌کنند که هر دانشمندی در آن فرو رود، غرق می‌شود.

علامه طباطبایی، فیلسوف و مفسر بزرگ شیعه نیز به نهج البلاغه توجه خاصی داشت. ایشان در تفسیر المیزان به آیات قرآن کریم و تأثیرات نهج البلاغه در فهم معارف اسلامی اشاره کرده‌اند. علامه طباطبایی به بلاغت و فصاحت نهج البلاغه تأکید می‌کردند و آن را منبعی برای درک عمیق‌تر معارف اسلامی و الهی می‌دانستند.

علامه درباره نهج البلاغه می‌گوید: «آنچه برای دانشمندان چشمگیر است،

۳- چرا نهج البلاغه مهجور است؟

تعارضات سیاسی و اجتماعی: گاهی اوقات، برداشت‌های نادرست یا سیاسی از آموزه‌های نهج البلاغه باعث می‌شود برخی افسراد از آن فاصله بگیرند. استفاده ابزاری از این متن برای اهداف خاص می‌تواند موجب بی‌اعتمادی به آن شود.

نیاز به بازنگری در روش‌های تبلیغ: روش‌های تبلیغ و ترویج آموزه‌های دینی باید متناسب با نیازها و چالش‌های کنونی جامعه باشد. استفاده از رسانه‌های نوین می‌تواند به افزایش توجه به نهج البلاغه کمک کند.

برای رفع این مشکل، نیاز است که آموزش‌های گسترده‌تری درباره نهج البلاغه در مدارس و دانشگاه‌ها ارائه شود. تفسیرها و تحلیل‌های کاربردی از نهج البلاغه منتشر شود که بتواند به صورت عملی در زندگی روزمره مورد استفاده قرار گیرد. گفت‌وگو و تبادل نظر درباره آموزه‌های نهج البلاغه در جامعه ایجاد شود تا افراد بیشتری به آن علاقه‌مند شوند.

در نهایت، توجه به نهج البلاغه می‌تواند به عنوان یک منبع غنی برای حل مسائل اجتماعی، اخلاقی و سیاسی مورد استفاده قرار گیرد و این امر نیازمند تلاش جمعی برای معرفی و ترویج آن است.

به رغم توجه و اهتمام ویژه به نهج البلاغه بویژه پس از انقلاب اما هنوز هم این کتاب گرانسنگ مهجور واقع شده و در متن و بطن زندگی مردم حضور ندارد. مهجور ماندن نهج البلاغه میان برخی شیعیان و مسلمانان می‌تواند ناشی از چندین عامل باشد:

کمبود آگاهی و آموزش: بسیاری از مسلمانان ممکن است به طور کافی با محتوای نهج البلاغه آشنا نباشند. عدم آموزش مناسب در مدارس و مراکز دینی می‌تواند منجر به عدم شناخت عمیق از این کتاب ارزشمند شود.

فقدان تفسیر و تحلیل‌های کاربردی: در برخی موارد، تفسیرهای موجود از نهج البلاغه ممکن است به زبان پیچیده یا در قالب‌های غیرقابل دسترسی ارائه شود. نیاز به تفسیرهای ساده‌تر و کاربردی‌تر وجود دارد که بتواند آموزه‌های آن را به زندگی روزمره متصل کند.

توجه به موضوعات دیگر: در دنیای معاصر، توجه به مسائل جدید و چالش‌های روزمره ممکن است باعث شود برخی افراد کمتر به متون قدیمی و کلاسیک مانند نهج البلاغه توجه کنند. این امر می‌تواند به این دلیل باشد که آنها به دنبال راهکارهای سریع و عملی برای مشکلات فعلی خود هستند.

ادب علمی است که انسان در زندگی صاحب نهج البلاغه مشاهده می‌کند، یعنی به آنکه در دل، دریای بیکرانی از علوم مختلف حضرت ختمی مرتب محمد بن عبدالله (ص) را داشته، هیچ‌گونه سنجی در هیچ زمینه به زبان نیاوردند و تنها در برابر پیامبر اسلام، گوش بودند که فقط می‌شنیدند و این برای یک فیلسوف، بزرگ‌ترین درس است که باید در هر زمینه ادب علمی خود را حفظ کند و اگر به یک ابتکار علمی دست یافت در برابر استاد اظهار وجود نکند و این خود بزرگ‌ترین روش اخلاق فلسفی است که در برابر یک کشف علمی خود را نیازد و این بزرگ‌ترین درسی است که از نهج البلاغه یک فیلسوف می‌تواند استفاده کند.

فیلسوف و عارف گرانمایه شیعه استاد حسن‌زاده املی که در ادبیات فارسی و نیز تبحری ویژه دارد، این کتاب را شجره طیبی‌ای که برای زندگی انسان‌ها در تمام شئون و برنامه‌ها راهنما و دلیلی قوی است می‌داند. از دیدگاه استاد حسن‌زاده املی این کتاب، معجزه گفتاری است، چرا که سیره امام علی علیه‌السلام به ۲ معجزه فعلی و قولی تقسیم می‌شود. معجزه فعلی مانند کندن در قلعه خیبر و معجزه قولی کتاب گرانقدر نهج البلاغه است.

به طور کلی بزرگان شیعه همگی بر ابعاد مختلف نهج البلاغه تأکید داشته‌اند؛ از جمله ابعاد اخلاقی، اجتماعی، سیاسی و عرفانی. آنها معتقد بودند نهج البلاغه می‌تواند به عنوان راهنمایی برای زندگی فردی و اجتماعی مسلمانان مورد استفاده قرار گیرد و در مواجهه با چالش‌های زمان حاضر بسیار مفید است. در مجموع، نگاه علما و بزرگان شیعه به نهج البلاغه به عنوان یک اثر جامع و چندبعدی، حاکی از ارزش بالای این اثر در فهم دین، اخلاق و سیاست است.

۴- نهج البلاغه واجد چه ویژگی‌های منحصر به فردی است؟

نهج البلاغه دارای ویژگی‌های منحصر به فردی است که آن را به یکی از کتاب‌های بااهمیت و محل رجوع برای مسلمانان و دیگر پژوهشگران تبدیل کرده است. برخی از این ویژگی‌ها عبارتند از:

غنای علمی و فلسفی: نهج البلاغه شامل مباحث عمیق فلسفی، اخلاقی و اجتماعی است. امام علی (ع) در این متن به مسائل بنیادین انسانی، عدالت، اخلاق و معنویت پرداخته است که می‌تواند راهگشای بسیاری از چالش‌های امروز باشد.

زمان فصیح و بلاغت: نهج البلاغه به خاطر زبان زیبا، فصیح و بلاغت خاص خود شناخته می‌شود. این ویژگی ادبی باعث می‌شود خوانندگان نه تنها از محتوای آن بهره‌مند شوند، بلکه از زیبایی‌های زبان عربی نیز لذت ببرند.

توجه به مسائل اجتماعی و سیاسی: امام علی (ع) در نهج البلاغه به مسائل اجتماعی و سیاسی زمان خود پرداخته و اصولی را برای حکومت‌داری، عدالت اجتماعی و مدیریت جامعه

ارائه داده است. این آموزه‌ها می‌تواند در تحلیل و بررسی مسائل معاصر نیز کاربرد داشته باشد.

مدل اخلاقی: نهج البلاغه به عنوان یک منبع اخلاقی، آموزه‌هایی درباره رفتار صحیح، صداقت، انصاف و دیگر فضایل انسانی ارائه می‌دهد. این آموزه‌ها می‌تواند به افراد در جهت بهبود رفتارهای شخصی و اجتماعی کمک کند.

تبیین مفهوم عدالت: عدالت یکی از محورهای اصلی نهج البلاغه است. امام علی (ع) در سخنان خود به اهمیت عدالت در زندگی فردی و اجتماعی تأکید کرده و راهکارهایی برای تحقق آن ارائه می‌دهد.

نقد و بررسی مکاتب فکری: نهج البلاغه به نقد مکاتب فکری مختلف پرداخته و دیدگاه‌های امام علی (ع) را در برابر آنها مطرح می‌کند. این ویژگی می‌تواند به پژوهشگران کمک کند تا درک عمیق‌تری از تاریخ تفکر اسلامی پیدا کنند.

۵- الگوی مواجهه با مسائل مختلف بر اساس نهج البلاغه ممکن است؟

در وادی علم و دانش باید گفت امام علی (ع) به علم و دانش بسیار اهمیت می‌دهد و همواره بر یادگیری و آموزش تأکید دارد. او در نهج البلاغه به ارزش علم و نقش آن در رشد فردی و اجتماعی اشاره کرده است.

این رویکرد می‌تواند الهام‌بخش جوامع امروز برای سرمایه‌گذاری در آموزش و پرورش باشد. در حوزه فسادستیزی و مبارزه با فساد هم ذکر این نکته خالی از لطف نیست که امام علی (ع) در مواجهه با فساد و ناپاکی‌های اجتماعی، قاطعانه برخورد کرده و همواره بر لزوم پاکدامنی و شفافیت تأکید داشته است.

او به عنوان یک رهبر، مسؤلیت‌پذیری را در برابر مردم خود جدی می‌گرفت و با هرگونه فساد مبارزه می‌کرد. در عین حال امام علی (ع) در شرایط مختلف بر اهمیت وحدت مسلمانان تأکید داشت و سعی می‌کرد اختلافات را مدیریت کند.

این رویکرد می‌تواند برای جوامع امروزی که با چالش‌های فرقه‌ای و قومی مواجهند، بسیار آموزنده باشد. به طور کلی این الگوها نشان‌دهنده عمق تفکر امام علی (ع) و توانایی او در مواجهه با مسائل مختلف است.

می‌توانیم الگویی از مواجهه امام علی (ع) با مسائل مختلف بر اساس نهج البلاغه ارائه دهیم. این الگو می‌تواند شامل رویکردهای مختلف امام علی (ع) در زمینه‌های اخلاقی، اجتماعی، سیاسی و فلسفی باشد.

امام علی (ع) در نهج البلاغه به اهمیت فضایل اخلاقی و رفتار نیک تأکید دارد. حضرت همواره بر صداقت، انصاف و احترام به حقوق دیگران تأکید کرده و خود نیز به عنوان الگویی از این فضایل عمل کرده است.

این رویکرد نشان می‌دهد اخلاق باید در تمام جنبه‌های زندگی فردی و اجتماعی مورد توجه قرار گیرد. همچنین امام علی (ع) یکی از بزرگ‌ترین مدافعان عدالت اجتماعی است. او در خطبه‌ها و نامه‌های خود به اهمیت برقراری عدالت در جامعه اشاره کرده و اصولی را برای تحقق آن بیان می‌کند. این رویکرد می‌تواند الگویی برای مدیران و سیاستمداران امروز باشد که به دنبال برقراری عدالت در جامعه هستند.

کنجه دیگر اینکه امام علی (ع) در مواجهه با بحران‌ها و چالش‌های سیاسی، رویکردی مبتنی بر حکمت و مشورت داشت. او به مشورت با دیگران و شنیدن نظرات مختلف اهمیت می‌داد و سعی می‌کرد بهترین تصمیمات را اتخاذ کند.

۶- بعد از قرآن کریم هیچ کتابی به اندازه نهج البلاغه راهگشا نیست

مصطفی دلشادتهرانی، پژوهشگر و استاد دانشگاه در تحلیل‌های خود درباره نهج البلاغه به ویژگی‌های متعددی اشاره کرده است. دلشادتهرانی بر غنای محتوایی نهج البلاغه تأکید دارد و آن را منبعی غنی از معارف اسلامی، فلسفی و اخلاقی می‌داند. به اعتقاد وی، این کتاب شامل آموزه‌هایی است که می‌تواند به درک عمیق‌تری از دین و زندگی کمک کند.

وی به زیبایی‌های بلاغی و فصاحت زبان امام علی (ع) در نهج البلاغه اشاره می‌کند. او معتقد است این اثر به دلیل استفاده از زبان ادبی و بلاغی، قابلیت تأثیرگذاری بالایی دارد و می‌تواند مخاطبان را جذب کند.

دلشادتهرانی بر جنبه‌های عملی نهج البلاغه تأکید می‌کند و آن را به عنوان راهنمایی برای زندگی روزمره مسلمانان معرفی می‌کند. آموزه‌های اخلاقی و اجتماعی موجود در این کتاب می‌تواند به عنوان الگوهایی برای رفتار فردی و اجتماعی مورد استفاده قرار گیرد. وی به نقدهای اجتماعی و سیاسی امام علی (ع) در نهج البلاغه اشاره دارد و معتقد است این نقدها می‌تواند به تحلیل وضعیت‌های معاصر کمک کند. دلشادتهرانی بر این باور است بیش از آنکه امام علی (ع) نسبت به مسائل زمان خود، همچنان در دنیای امروز کاربرد دارد. دلشادتهرانی به توجه نهج البلاغه به ابعاد مختلف وجود انسان، از جمله بعد روحانی، اخلاقی و اجتماعی اشاره می‌کند. او معتقد است این کتاب به انسان‌ها کمک می‌کند تا درک بهتری از خود

وایگاه‌شان در جامعه داشته باشند. ایشان همچنین به تأکیدات امام علی (ع) بر عدالت اجتماعی و اخلاقیات در نهج البلاغه اشاره دارد و آن را یکی از ارکان اصلی جامعه اسلامی معرفی می‌کند. در مجموع، مصطفی دلشادتهرانی با تأکید بر ویژگی‌های خاص نهج البلاغه، آن را به عنوان یک منبع ارزشمند برای فهم عمیق‌تر دین، اخلاق و سیاست معرفی می‌کند.

وی در این باب استفاده از نهج البلاغه در دنیای امروز می‌گوید: «اگر بخواهیم بگوییم نهج البلاغه امروز به چه درد ما می‌خورد، باید توجه داشته باشیم که مسائل امروز ما چیست و آیا نهج البلاغه نسبت به آن مسائل حرفی دارد یا خیر؟ مشکلات و مسائل بشر امروز را اگر لیست کنیم، آیا بزرگ‌ترین مشکل بشر امروز بی‌اخلاقی و آسیب‌های اخلاقی نیست؟ آیا مساله بشر امروز فقدان معنای زندگی نیست؟ آیا مشکل بشر امروز آسیب‌های تربیتی و جنگ و خونریزی و رفتارهای اجتماعی نادرست و... نیست؟

اگر مسائل را استخراج کنیم و آنها را به نهج البلاغه عرضه کنیم می‌بینیم برای هر یک از این مسائل حرف‌های راهگشا وجود دارد. لذا بعد از قرآن کریم هیچ کتابی به اندازه نهج البلاغه راهگشا نیست. منتهی نکته‌ای که در ما طمع خام ایجاد نشود که با خواندن ما وقتی به سراغ نهج البلاغه می‌رویم و مساله‌ای به آن عرضه می‌کنیم، لازم است با روش مطالعه و تحقیق درست و علمی آن آشنا باشیم».

۷- هنوز طاعطوب در ما پیدا نشده است

دست می‌آید. نهج البلاغه شارحینی مثل علامه جعفری‌ها و بزرگ‌تر از ایشان دارد ولی تقریباً نهج البلاغه شرح نشده و به خطب توحیدی که می‌رسد، تقریباً در بسته مانده است. مرحوم حضرت آیت‌الله العظمی بهجت می‌گفتند کسی که راه معرفت را رفته بود، گفت هنوز طاع طوب در ما پیدا نشده است. پس نکته اول این است که در ما طمع خام ایجاد نشود که با خواندن نهج البلاغه، علوم حدیث، رجال، درایه، صرف و نحو و معانی و بیان به علوم ائمه می‌رسیم. در احالات مرحوم الهی قمش‌های رضوان‌الله تعالی علیه نقل شده که فرموده بود ما همه آرزوی ما این است که در بهشت میهمان وجود مقدس حضرت شویم و حضرت نهج البلاغه را تلمذ کنیم. حضرت انجا تعلیم کنند و ما هم متعلم باشیم. پس یک نکته اینکه علوم ائمه صعب مستصعب است و دوم اینکه دارای مقاماتی است که بعضی مقامات آن در دنیا و قبل از ظهور به دست آمدنی نیست، در دوران ظهور هم به دست آمدنی نیست. متعلق به عوالم بعد است، بعضی هم در عوالم بعد و حتی در بهشت هم دست‌یافتنی نیست، آنچه دست‌یافتنی است دارای مقاماتی است».

ایشان همچنین به تأکید امام علی (ع) بر عدالت اجتماعی و اخلاقیات در نهج البلاغه اشاره کرده و آن را به عنوان یکی از ارکان اساسی جامعه اسلامی معرفی می‌کند. آیت‌الله میرباقری معتقد است نهج البلاغه شامل نقدهای عمیق اجتماعی و سیاسی است که می‌تواند به تحلیل وضعیت‌های معاصر کمک کند. این نقدها نشان‌دهنده بصیرت امام علی (ع) نسبت به مسائل زمان خود و همچنین زمان‌های آینده است. ایشان بر این نکته تأکید دارد که نهج البلاغه به ابعاد مختلف وجود انسان توجه دارد؛ از بعد روحانی و اخلاقی گرفته تا بعد اجتماعی و سیاسی.

آیت‌الله سیدمحمد مهدی میرباقری با تأکید بر ویژگی‌های خاص نهج البلاغه، آن را به عنوان یک منبع غنی برای فهم عمیق‌تر دین، اخلاق و سیاست معرفی می‌کند. به طور کلی آیت‌الله میرباقری درباره نهج البلاغه معتقد است: «بنا بر این انسان طمع خام پیدا شود که خیال کند نهج البلاغه را یک دور می‌خوانیم به آخر علم امیرالمومنین می‌رسیم، اینطور نیست. آنچه در نهج البلاغه نازل شده یک قطره است و این قطره با دشواری‌هایی به

آیت‌الله سیدمحمد مهدی میرباقری، به عنوان یکی از علمای برجسته و مفسران قرآن و نهج البلاغه، درباره ویژگی‌های نهج البلاغه نظرات و تحلیل‌های عمیق و ارزشمندی ارائه داده است. در سخنرانی‌ها و نوشته‌های ایشان، به نکات زیر درباره نهج البلاغه اشاره شده است. آیت‌الله میرباقری بر این نکته تأکید دارد که نهج البلاغه حاوی معارف عمیق اسلامی است. این کتاب شامل مباحث فلسفی، اخلاقی، اجتماعی و سیاسی است که هر یک به نوعی به زندگی انسان‌ها و جامعه مربوط می‌شود.

ویژگی دیگر نهج البلاغه، زبان بلاغی و ادبی آن است. آیت‌الله میرباقری به زیبایی‌های بیانی و ادبی خطبه‌ها و نامه‌های امام علی (ع) اشاره کرده و آن را به عنوان یک اثر ادبی فاخر معرفی می‌کند. آیت‌الله میرباقری تأکید دارد که نهج البلاغه نه تنها یک متن نظری است، بلکه راهنمایی عملی برای زندگی فردی و اجتماعی مسلمانان محسوب می‌شود. آموزه‌های امام علی (ع) در این کتاب، می‌تواند به عنوان الگوهایی برای رفتار و تصمیم‌گیری در زندگی روزمره مورد استفاده قرار گیرد.